

ریاض الحروف

RIYAD-UL-HURUF

By

Wazir Ali Ibrati

Folios	:	22
Subject	:	Grammar
Illustrated/Illuminated:	:	-
Script	:	Taliq
Scribe	:	-
Date of transcription	:	1271 A.H.
Condition	:	Good
HL. No. 752	:	Cat. No. 788

The meanings of the separate letters of the Persian alphabet, illustrated by quotations from ancient and modern poets.

Beginning:

بعد از ستایش گوی حرف هر زبان آفرینی که الف قامت سرو قدان الخ *

The author, who designates himself only by his poetical nom de plume 'Ibrati, says that in his student life he had read several treatises on the meanings of the letters of the alphabet, and had also heard a good deal on the subject from his master Ulfati. He, therefore, cherished the idea of writing on the subject, until in A.H. 1263 = A.D. 1846, he wrote the present tract at the desire of his friend Mir Altaf Husayn Khan for the use of Mahdi Hasan. He divides the work into thirty Chaman, each of which tracts of a separate letter.

O. P. L.

RIYAD UL HURUF

752

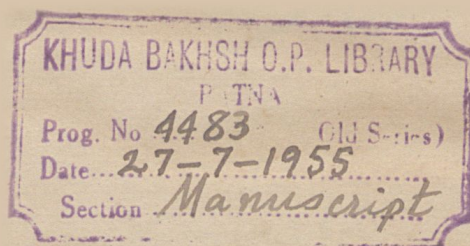
752

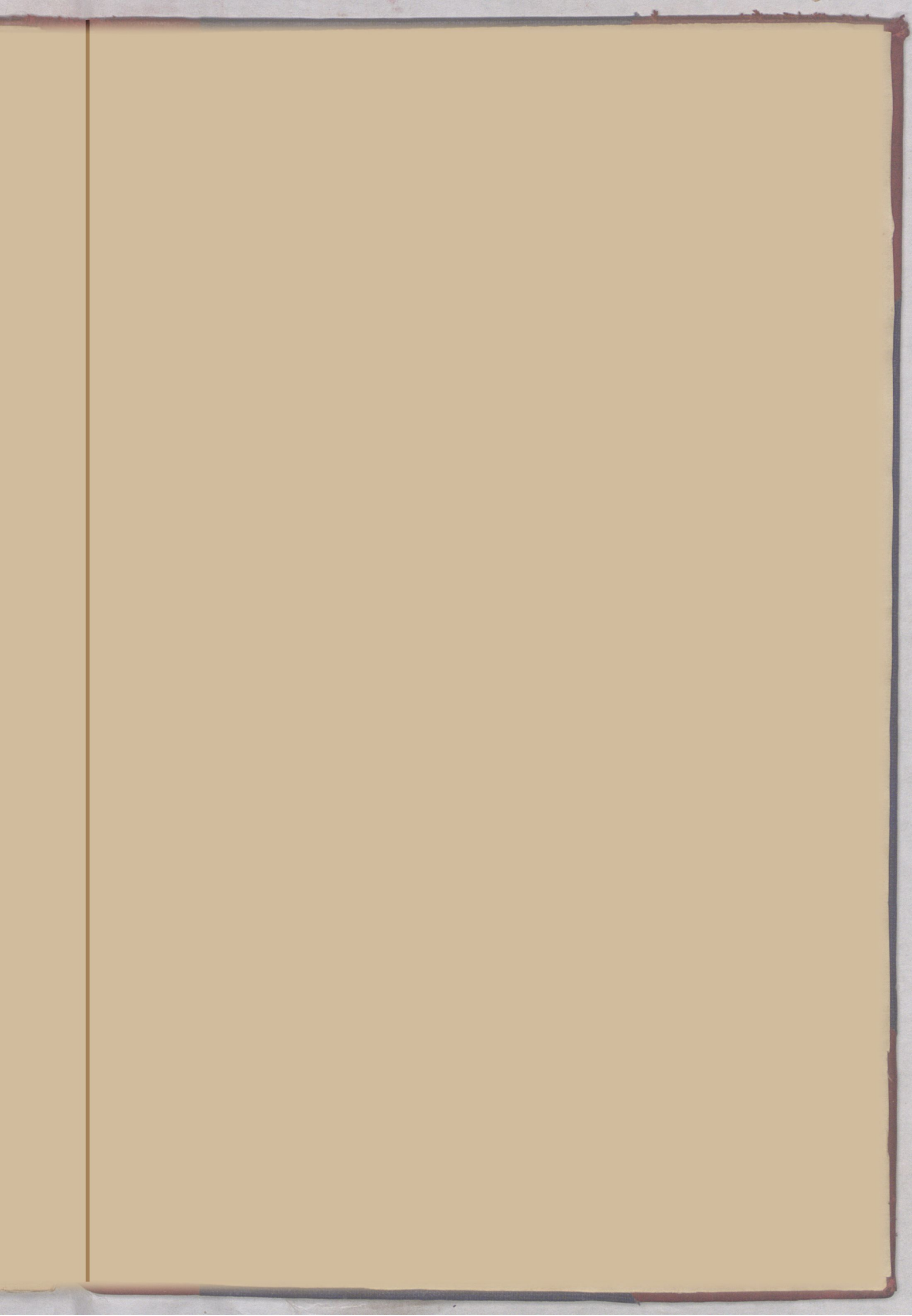
066

H. L. NO. 752

P. No. 4466

C — 795





795

204



میرزا یونس

علم دار
کتابخانه

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بعد از شش گری حرف بزبان آوینی که الفقامت سرودن برست آموزی ^{فرضش}
 و لهای عالمی بکند ناز و دخت. و لغت بدست آید که بای بسم الله بروی ^{مصحف}
 خمیدن ارکان گوشه و صی پکن آموخته. لفظ جیم اساویره شین یک جهان خرب ^{فنا}
عربی جنب میگوید که در آوان تحویل این ولاد و سلامی سخن را آنچه از معانی ^{معروف}
 و تبدیل ترکیب آنها بیکدیگر در رساله های اساتذ بنظر آورده و هم از این ^{شنا}
 خباب الفی شنوده مجنون خاطر فاطر دشت خلی کای خود تمای بگردانیده ^{انهم}
 مع اشعار امثال آن لطیفی که موجب بصیرت مبتدیان شود و مختصر سیاه فرهم

مگر و فور بر پستان خاطر می نمود این تمارش می نمود اکنون که ^{۶۲} ساله میگرد و در وقت
و در بخت بنویست با یامی سید میرزا طاهر خان که پس از اقامت سر میرزا
دار و نظر به علم و خرد دار میزدی حسن رزقه الله علما ما انما انجم انقسم ^{۳۳} **چین** ساحه درین
پیرایه نداشت داده سی به **ریاض الحروف** خست چنم که معنی پروان انشا و موت
بر پستان حالی اقامت نموده به قاصدی که خوشبختانه باشد بفرستد تا نوار زندگانه
زینتی و گرگشند و اندک بجای نهیستگان **چین اول در بیان الف نمره کیفیت آن** باید
که الف بفتح اول و کثرتی از عروف به است معنیش در لغت مرد و جواد باشد و از روی
حساب یک بعد و یک بود پس الف حرکت معروف بصورت خط تعین می آید که پس
دان که بصورت الف نویسد و متحرک تلفظ میگرد و در حقیقت نمره است و باعتبار تلفظ
الف را دو قسم نکاشته اند یکی **الف مد و ده** و آن در خواندن در ارتباط و در ^{حقیقت}
دو الف بود اول متحرک و دوم ساکن **چون** آشکارا و آید و **ویم الف مقصور** و آن
بقصر خوانده شود و یک الف بود متحرک **چون** اب و اواخت ویم توان فهمید که الف ^{معنی}
دوازده قسم است اول الف وصل که در اول کلمات آید و زاید باشد **چون** اشکم و

چنانکه مولوی معنوی فرماید **ه** سینه زنی گوش و سر و کمر که دیدیم چنان شیری خدایم آفرید
دویم الف اتصال و آن میان دو لفظ می باشد واقع شود **چون** دوشادوش و دست و دست
چنانکه زلالی در مخرج فرماید **ه** رفت و آمد بکرم و تداوست **ه** که مان بند قیامی است
سیوم الف استیعاب و آن معنی همه تمام باشد و میان دو کلمه می باشد واقع شود **چون** سر
و اباب یعنی ازین سر تا آن سر **چنانکه** هیچ علی غریب فرماید **ه** خراب بر کن سوخت سوخت که ازین
سر سر و جهان را گرفته را کند **چهارم الف عطف** و آن میان دو کلمه غیر می باشد واقع شود
و فایده معنی عطف **چون** شب بار و روز و تکاپو **چنانکه** جامی زینجا فرماید **ه** چو گوشت
شب بار و روزی قرین شد بارینجا **ه** ای شب و روز **ف** دعا و آن میان صیغه مبالغه
و احدی غایب واقع شود **چون** کنا و دو دما **چنانکه** استادی فرماید **ه** آنکه دل میسودید
خدایش بهرین آتش نشاند **و ششم الف حامل** مصدر **چون** فراخا و درازانجا **ه** برای
گوید **ه** تو هم هست فخر را بدین تنگ **ه** فراخای جهان بر من تنگ **ه** ای فرحی
هفتم الف قسم و آن در احکام واقع شود **چون** **چنانکه** سعدی فرماید **ه** خاکه باغ
و دوزخ برابر است **ه** فتن پای مردی بساید **ه** ای قسم **ه** ششم الف کثرت

و ان معنی بیشتر بود **چون** بسیار خوش **چاکر** سعدی فرماید **ه** سبب نگر و ان سبب
 بسیار **چون** کمترین **ه** ای بسیار بسیار اندازن **نیم الفدا** و ان در اخر هما افتاد
 حرف نده نماید **چون** حافظ و داور **چاکر** حافظ فرماید **ه** حافظ منور و رندی کی خوش
 باشی **ه** و ام ندویر **چون** دگران **چون** ای معنی ای حافظ و کا می خدمت **ه** و **نیم الف**
 و ان افاده معنی نطف نماید و به کام نوحه و زاری آید **چون** در بغا و حوسه تا
چاکر جامی در بغا و روده **ه** در بغا افلاک باش چه گروی **ه** رسانیده ی تمام از بر
ه و **نیم الف** و ان در غرضه امر حاضر واحد واقع شود و امر را معنی فاعل کند **چون**
 بنیاد و ان **چاکر** ملاشید فرماید **ه** بعضی پارسا ز جام می کی دست بردارم **ه** ان پدید آید
 بهر کورن چشم بنیاد **ه** ای چشم بنیده **ه** و **نیم الف** و ان بیان اوسط کلمه شود
چون رستخیز در ستاخر **چاکر** مولوی معنوی فرماید **ه** این چادر دید دست آور **ه**
 ان معانی رو بر ستاخر **ه** و کا می در آخر کلمه شود **ه** **چون** صائب و حافظ **چاکر** صابوید
ه ای صابر بر کهای غنچه **ه** است **ه** پاسبان **ه** صائبان **ه** و کا می در
 ماضی اول **چون** کف **چاکر** خسرو فرماید **ه** افتاد و دوم **ه** رس بدست **ه**

گفتند بهائیت کما نوحا بدست این: و ارشاد اوست که بیای تخیانی بدل شود
چون اربعان و پیرنغان **چون** دویم در بیان **حرف بی موحده** باید دانست که پیش
 و لغت نان خوش باشور با باشد و کجا یک عدد و دو بود و اصل این حرف برای
 که در عربی میگویند و در فارسی سوازی را بدین مقام منقوج بود و آن نظریه بی بر
قلم اولی ایضا و آن معنی را سود و مفعول آید **چون** نیز یک لغت **چون** است
 فرماید **ه** بدل لغت اینجا چه چاره کنم **ج** کاش بگذارم بقا قدم ای دل **لغتم** **دویم**
بای صحت که آنرا بای معنی هم خوانند مگر فرق میان صحت و صحت نیست که در **صحت**
 و این طری حاصل شود که انبیا بر خود خیر توانست **چون** شکر بشیر خورد و صحت التراح
 و جسم باز یاد ه از آن در یک مقام میخیزد که با هم افتراق و استیلا باقی ماند **چون**
 برید پیوستم **چنانکه** ارادت خان فرماید **ه** چنانکه بلف تو یقین را آن را یکی **سیاه**
 سوگواری آنرا ای بلف تو **سیوم بای استعد** و آن افاده معنی بر نماید **چنانکه** قدسی فرماید
ه ز شوق که بود خاک و پایی بسش **ه** و نه از فلک آید که بر زمین میرد ای **سور**
چهارم بای تحت و آن معنی زیر پید نماید **چون** سر فلانی ترس آمد **چنانکه** لغامی فرماید

چون
 بای
 لغت
 بی
 موحده

چن مامقد و مرقا و مرد به تبع انداز و میان و نبرد ای زیر تیغ **چشم بای** **مست**
 و آن مفید معنی و رشود **چون** بد ریاضت **چنانکه** اسنادی گوید **ه** گرد ریاض بشوید
 آن میخانه نوش **خانه** عطار گرد و کلبه بای فموش **ه** ای در دریا **نهم بای** **مست**
 و آن مفید معنی بد و سواد **چون** بقلم کوشتم **چنانکه** فردوسی فرماید **ه** بنخن ز ره با
 از شک ناب **ه** کره و دشت آب **ه** ای بستان **چون** **نهم بای** **مست** و آن معنی
 طرف و سوید نماید **چون** زید **چنانکه** فیضی اکر بادی گوید **ه**
 زلف تو هزار بار سار **ه** از غنچه بدیر مو کشان **ه** ای طرف **چون** **نهم بای** **مست**
چون کفش مبارک با و پیش زید **چنانکه** و جان فرماید **ه** بسیر غ اکثر میر و طفل
 می رسم **ه** بکل از بکه هر یک است و کلزار گم گرد **ه** ای برای سیر غ **نهم بای** **مست**
 و آن مفید معنی شست **چون** زید **چنانکه** سوکت بخاری فرماید **ه**
 مایض است **چون** جد بر دن خوش **ه** ورنه کرد اب **چون** **نهم بای** **مست**
 و آن فاد و معنی سوکت نماید **چون** **چنانکه** عرفی **ه** فرماید **ه** برقع کهن
 که بود آن آباد **ه** کجگاه **ه** رلیحا که بود یوسف زار **ه** ای **چون** **نهم بای** **مست**

ای **چون** **نهم بای** **مست**

و گاهی مایه سیمه خدسبم شود چون جاکشهای کاشنمایار و هم مایه قریب و آن افاده معنی نماید
 چون دست بر خمار ایشانم و هم چنانکه سعدی شیرازی فرماید **س** ترا یاور ی که فرج و
 و گرنه زه آورد و بودم بدوش **ای قریب دوش** و **وار نمیشد مایه ابتدا** و آن معنی آغاز
 و ابتدا پند نماید چون این کار بنام خدا کردیم **چنانکه** غنیمت کشمیری گوید **س** بنام شایدار
 خیالان **خ** خبر خاطر آشفته حالان **ای آغاز** بنام شایدار که خیالان نسیم در مصیبت
 صیغه واحد تکلم حال و لفظ بر تقدیر باشد **سینه و سیم مایه معنی از** و آن معنی از شود چون
 زبده و اینکار نکرد و هست **چنانکه** حافظ فرماید **س** حافظ نوحه و بوسید این خرم و طوق
 ای شیخ پاک دامن معذور دارم **ای رخ و چهارم مایه اتصال** و آن در دو کلمه کما
 چون دشت بدشت و صحرا بصحر و منزل بمنزل **چنانکه** واقف فرماید **س** رستم رستم
 داغ تو بر دل صحرای بمنزل بمنزل **پار و سیم مایه بدل** و آن اگر قبل اتصال
 واقع شود چون **چون** حجت به میانست **چنانکه** شانی نکل گوید **س** فلک بید خورشید که
 برزه سوز که با جمال او حجت بر روشنائی نیست **ای حجت** روشنائی نیست **شمار دوم**
مایه بدل و معاوضه و آن افاده معنی عوض بدل نماید چون **س** و نیار خیریدم **چنانکه**

مزار جلال سپهر شهبازی نماید **ه** که بود سلسله ریف تو در دست اسیر عمر خضر
بیک موی تو سودا کنند ای بدل عیوض بکوی تو **بسم** بای مقدار و آن
افاده معنی مقدار و بد **چون** به نیم جو **چنانکه** حزن لایحانی نماید **ه** عالم بدستگاه
قناعت نرسد و چشم هر ملک یلمان به نعم جو **ه** ای به مقدار نیم جو و گاهی این با
خذف هم شود و **بسم** بای **تنبیه** و آل افاده معنی حرف تنبیه نماید **چون** بصورت
خلکم آفرید **چنانکه** سعدی فرماید **ه** ببالای او دجهان هر نیست **ه** چو این کجاست
و ناور نیست **ه** ای مانند قدا و نور **و بسم** بای **لیاق** و از آن معنی لایق قابل
چون زخم تو علاج نماید **ه** **چنانکه** صائب درین مصرعه فرماید **ه** صابغون که
در دبر مانده است **ه** ای قابل در مانده است **بسم** بای **لنفت** و آن معنی
لونی واقع شود **چون** اینکار بکام دل صورت گرفت **چنانکه** عرفی شیرازی **ه** مار بکام
جوش بدید و دیش بسخت **ه** دشمن که بهنگاه مبادا بکام **ه** ای مولی کام دل **بسم**
بای **مخافات** و آن معنی روبرو و پیش آید **چون** ربوئی تو آفتاب بی نورست **چنانکه**
سعدی فرماید **ه** که فردا بدو روبرو خسروی **ه** گدای که پشت نیز دجوش

خوانند **چون** تو **چاک** استادی گوید **ه** بگوئیم رسیدت آواز پای تو بودی می آواز
می کشم **ه** و چون خطاب جمع منظور بود همان واو مجهول و ساخته الف ذون جمع
زیاده نمایند و قبل الف فتح گذارند **چون** تان چنانکه حسود و ملوی و مایه **ه** کفای فریب
ماهه یوز **ه** باد آفتابان رزومین دور **ه** و چون لفظ است بدان نمی شود ان واو الف
ست بر دو هم کام وصل کلمه حذف گردد و **چون** تست **چاک** عشق عظیم آبادی فراید
دل برو کس ازین نهان انکار تست انکار تست **ه** اخذ ه ات دارم کمان انکار
و چون حرف را بدان لایق شود در صورت هم آن واو مذکور می گردد و **چون** ترا **چاک** سینه
ه نرودیده است و یوسف رسیده **ه** سینه کی بود مانده دیده **ه** و مار چهار تست
اول نای تغییر است که معنی تواید **چون** حشمت **چاک** حیرت و فراید **ه**
حشمت زبرد و چا خونریز عاتق است **ه** خبری میتوان گفت روی تو در میان است
و چون تا در لفظ که الف یا واو باشد نمی گردد و یای تملی مفتوح هم الف و تاو هم **ه**
و تا در آن **چون** پایت و بوی **چاک** غمی کشیری فراید **ه** بر صلفه لوف تو دانی
شده اوز **ه** بکار که یکبار بوی پایت **چاک** بابا فغانی گوید **ه** بوی صدم

بگلشت چمن نغمه نهادم روی بر روی گلزار چمن نغمه و گاهی در نیت پاریار ند و مار موی
 خوانند چون روت و بروت **چنانکه** اسنایی نماید **ه** از لوت دماغ تازه دارم و چون تا
 در لعلیکه آوان نامی بخشی باشد بخشی نو و منزه مفتوح میان ما و ماکل گذارند **چون** خمارت
چنانکه عرفی تیرازی گوید **ه** درای غمزات شد هر که جانی داشت چون عرفی **ه** لعل
 کم در دام عمر جاودان مانده **و** **بیم تابی** **ه** و آن در آخر اسما و فعال معنی ترا آید **چون**
 و دلت و دلیرت **چنانکه** مرزا طلال سیر گوید **ه** دلیرت بر جفا جوین که کرد دست
 تو خون میریزی و بر گردن ماست **ه** ای ترا دلیر خرمین **ه** چنانکه کم کس کرد و **بیم تابی**
بمغی **چون** خست **چنانکه** حکیم نغای نماید **ه** جلوه فرماد چمن نخل بلندت را که سر و
 سر ریخت از قبری اندام تو **ه** ای نخل بلند خود را **چهارم تابی** **ه** و آن در الفا
 بعدین معجز آید **چون** و اموش فرشت **چنانکه** نغای نماید **ه** رهاش کرد با سحر او را
 نهادار مروی بر دیده گشت **و** **ارشان** **ه** که بکاف تازی بدل شود **چون** **ه** و آن
 بمغی طامی است که کلور اکیر دو چشت و چاشنگ بمغی طامیکه اول روز خور **چون** **ه** و آن
حرف تابی **ه** باید دانست که این حرف مخصوص لغات عربت و در فارسی نیامده **ه**

زیاده بسیار **ندمانند** پنجاه و پنج و پنجاه و یک و گاهی بعد از لفظ چنان لفظ چه در آرد **ندمانند**
 چنانچه و اینها الفاظ برای آوازه شبیه موضوع اند و گاهی لفظ چه مفتوح است اما ذمه یعنی تعین
 تعداد آرد و نوک آن و دال مبدی موقوف در آوازه گدازند **ندمانند** چند و گاهی در
 چند لفظ این و آن هم در آرد **ندمانند** چنان و چندین و این نیز برای تعینی تعداد غیر متعین
 و هرگاه معنی عمومیت و استعاب از لفظ چه مقصود بود لفظ هر که برای تمهید موضوع ماضی
 در آرد **ندمانند** هر چه و گاهی لفظان لضم ماضی چه در آرد بمعنی هر چه پیش از آن سازند **ندمانند** آنچه
 عطف چه نظر بمعنی بر دوازده نوع می آید **اول** **حجم** **تغایر** **ندمانند** چه نام داری **چنانکه**
 اصغری گوید **س** چه دیده که بایه مایلی است و روز **س** زمانه قدس را آنچه رنمود و **ندمانند**
دویم **حجم** **تغایر** **ندمانند** چه حرف غیر است **چنانکه** شاعری گوید **س** چه زنی تو
 که تیر تو را حق جان است **س** چه یوسفی که بعل تو حاضر نهان است **س** ای چه خوش مزر
 رفتن و یوسف هستی **سوم** **تغایر** **ندمانند** چه کسی که با حرف زنی **چنانکه** لفظی نماید
س سکندر خود را چه بود کوه قاف **س** چه باشد که با با بودیم **نشان** ای چه
چهارم **حجم** **تغایر** **ندمانند** و آن آوازه معنی بسیار نماید **ندمانند** چه بنکو عیسی **چنانکه** سحر می نماید

چه دل ناکخت آن فرومایه دوش که بر سفره دیگران داشت گوش
ای بسیار دل ناک **چشم جیم** **استفهام نفی** و آن آفاده معنی استفهام انکاریند مانند
چشمی **خباکه** اهلی شیرازی فرایده **چه حد** من که سوئی اولو نسیم **ایضا**
بنابر ضل ازین سکان آن سر کور **ای حد** نیست **ششم تفسیر** و آن
جمله اول بود **مانند** زید بسیار بد وضع است چه بر شرب در قبحه خانه میرود و بعضی
جیم خوانند **نهم حکم** که **ایمانند** چه امتحان که نکردم **خباکه** اهلی شیرازی فرایده
دیوانه بود کن بچاسید در یک شهر فی طفل درین کوچه و بازار است ای کلم
امید ششم تفسیر و آن معنی برابر پد نمایند **چه خار و چهل** **خباکه** سعدی فرایده
جوانک رفتن کن جان پاک **چه تحت** مردن چه بروی خاک **ای** بد و بر
نهم جیم **است** **مانند** امروز با سپهر خورد و ام و آن طعامی است که از ماهی پزند **خباکه** **الو**
اطمعه شیرازی گوید **مابدان** آدمیم در مطبخ که باهیجه قله ناعم **چشم جیم** **تصغیر** **مانند** غنچه
وضد و قبحه **خباکه** **است** **مانند** زانی گوید **در** باجه است دست کریان رو کار
کز روی سایلان بودش **بشار** **مانند** ای دریای خور دست و در باجه معنی حوض کلان **است**

ازمونی

نرم فتنه باخ خرومن باشد و حصه رشیدی نثار دهد که آن حرف و کاری نیامده است و یکا یک
عد و نعت صد باشد **چون در مکتب و بیان حرف ای معنی آن** و لغت و زیاده باشد
و یکا یک عدد و دو صد و آن حرف و آن کلمات مفید نیست **چون** اگر ای
نسب است که خاتم باشد و رای نیست از عدم الحاق ترکیب نموده و کلمه شده **چنانکه**
کلمه مدنی گوید **ه** سید ملک سلمان را کف سهوت پست طفل در دست
بهتر از گشت است **و از شان و است** که بلام هم بدل شود **چون** آروند و الوند نام
کوهی است **چون نیز در مکتب و بیان حرف ای معنی** بسیار خواهد باشد و یکا یک عدد
و آن برده نوع است **اول تعقیبه** چون مردی از مردان عرب در رسید **چنانکه**
لطامی فرماید **ه** بود سالها که سرانیدگان **ه** ندیم کسی خبر تو زانیدگان **ه** ای
از سرانیدگان **دوم العرفیه** و آن لغت معنی جدا شدن است **چون** از خود **چنانکه**
خواجگ رانی فرماید **ه** ز رخ و افکن آن لیسیم **ه** که بند و قدر نکران **ه** اند
ای از رخ خود جدا سازیم **علیه چون** حرفی از خوف محتب شراب نخوردم **چنانکه**
ملا معنی بجای گوید **ه** مرستی در وقت کشن من چشم هلاش **ه** قدس بر جواب **ه** غرض

زلف افاد بر پیش **ای سبب سی چهارم تفصیل** و آن افاد و تفصیل قبل و مابعد خود نماید **چون**
 کتابین از کتاب زید خوش خط است **چنانکه** صلب برتری نماید **و** داغ مریدی
 فرزند دیگر از عزیز **تنگ گیر** و مخنون و بخل صواعده **حرف** افاد و تفصیل تنگ تر نشود
 از مخنون کرده **پنجم مانده** و آن برای بیان ماده و اصل خصفا خواه حکما آید و در این مانی
 مقدار باشد **چون** خاتم از قره **چنانکه** غنی گمیری نماید **و** از برجم حساب نماید **و** کث
 از شاخ عصا سازد و آنکه برین خرد **ای** عصای از شاخ معنی اصل و ماده و شاخ **و** شاخ **و** شاخ
چون از دور و از ناگه بکنین است و مابعد این حرف تا بی انتها نیند که راجع و فایده
چنانکه طهیر فاریابی گوید **و** بین که چند نیست و فراز در راه است **و** رستان **و** عدم
 نشو **ای** از ابتدای آستان **مفهم** **و** آن معنی بر پند نماید **چون** جدا علم و
 خود مازی **چنانکه** بحرئی گوید **و** تا کی ز علم خویش باز بی سپش من **و** مثل تو در جهان
 بسی کوخ فرب **ای** بر علم داد **و** اگر خود **و** ششم **و** آن افاد معنی اعانت کند **چون**
 کارم از فضل خلصت انجام گرفت **چنانکه** عرفی گوید **و** است زنده مرا می **و** ششم
 که داغوی اصل نخست من سیار **ای** با اعانت خنده **و** ششم **و** آن معنی تخصیص نماید

۱۰۰

[illegible]

شین ضمیر افتاد و از او قسم است **یکی** اگر متصل بمضارع باشد **چنانکه** میرصدی فرماید **و**
 بر تعرج افکنده بر دماغش تا که بتکل بنحیه بدش ای بدخاد **و دیگر** متصل
 خود باشد **چنانکه** حکیم شغای اصفهانی فرماید **و** ز فوق بایست برین کوکل ایستاده
 که در حیران نمی سوزد و جگر از قرب پرویش **ای** جگر او و الله انت که مالش بنصیر
 میشود و و گاهی ساکن هم **چنانکه** فردوسی گوید **و** بیک هم به سگست کردن **چنانکه**
 افکنده ترش **و** مکرر متاخرین این وضع متروک است و در عطفیکه اعران الف با او باشد
 شین ضمیر حرف یای تخیانی در آرنده **مثال الف چنانکه** ملا اهلای فرماید **و** اگر چو پای گرد
 بایمال سرو بالایش **چو** سر بر دارم از خاک ده اتم باز برپیش **ای** پای **و مثال** و او
چنانکه استاد ی گوید **و** چنان لبسم دل لوانه در زنجیر کسوس **و** چنانچه سر و خم خود را
 دل سگست سوس **ای** سوی او و گاه حذف هم شود **چنانکه** استاد ی گوید **و**
 کیسوش کند عاشقانست **بل** بر سوسش نبش جانست **و** چو شین ضمیر محلی عطفی باشد
 که آهوان های محلی باشد همزه مفتوح قبل شین زیاده مانده **چنانکه** باغیالی گوید **و** کوکل
 مستمع از ترانه اش **در** من کسبت عقل و بهانه اش **و** گاهی های محلی و همزه هر دو مخدوم

[illegible]

و پشت و طرم و طاش و اصل تابی و پشت بود و فارسیات تصرف کرده بطایطی ^{شد}
 و در واج گرفت و لفظ محلی که نوعی از بارچه باشد و لفظ هندی است و اصل سین می بود
 مایه یوز بود و فارسیا بعد و حای مهلتین به استعمال می آید **چشم بدست** **بیان حرف**
عین معجزه ای حرف کباب یک بعد و نه را باشد **و ایشاں دوست** که گاه محمدهم بدل شود **دچون**
 این نوع و این نوع که باقی معنی صلیب و کج که بر اندام افتد باشد **چمن نو** **روسم** **دبیان حرف**
 این حرف کباب یک بعد و نه را باشد و معنی لغت معنی لغت ریاست **و ایشاں دوست**
 که گاهی محمدهم بدل شود **دچون** ناف و ناخ که معنی ناف است **چشم بدست** **بیان حرف**
 این حرف کباب یک بعد و نه را باشد و معنی لغت معنی لغت عرب معنی تو کمر و کوهی که کردار د عالم است
 و صاحب جواهر و لغت نگار شده که این حرف در فارسی نیاید و اگر در کلمه یافته شود و این حرف
 متاخر از محم است از آنکه زبان ایشان باز بان عرب اصل یافته **و ایشاں دوست** که گاهی
 بدل شود **چون** تریاق و تریاک **چمن بدست** **بیان کاف تری** این حرف کباب یک بعد و
 و نظر معنی بدو قسم است یکی **اندر** در آن نویسد و در آخر کلمات غیر ده لی مایه می شود
 و ساکن باشد و آن برین قسم است **اول کاف تعظیم چون** با یک معنی بدو بزرگو **افرا** که سوختن

بگفتش ای بابک نامجو یکی سکه دل تو پرسم گوید **ویم کاف** تخیر **چون** ای مرد
چو مکنی لغنی ای مرد و یو قارچه کنی **چنانکه** سعدی فرماید **س** مردک سکه دل خیال کنی
لب دختر که خون از و بکشد **سوم کاف** ترجم **چون** طفلک **چنانکه** سعدی فرماید **س**
بیدش ازین طفلک بی پدر **س** و راه دل در و مند **چهارم کاف** فاعلی **چون**
گوزک معنی گوز کند **چنانکه** شاعری گوید **س** گوز کی رفد به نرم دی خرد
آرد و جوی بهانه ساخته **پنجم کاف** مفعولیه **چون** بچک معنی بچیده شده **چنانکه** استغنی گوید **س**
سیر چاکس در دست تست **س** چو سوزن مرا اغراکاس **ششم کاف** فاعلی **چون**
در آخر کلمات زاید آید **چون** باش و بالک معنی تکیه در تاخرین این وضع متروک است
دیگر اینکه در اول کلمات بهای تحفی مفصل مرقوم شود و کور باشد و این نیز قسم بر سر
و قسم **اول کاف** استغنی **چون** که گفت **چنانکه** ملا اهل سیرازی گوید **س** از که نام
مکن سکن که دل دیده مراد در غم عشق تو رسوای جهان ساخته **دوم کاف** فاعلی
که بعضی این را باقیه هم گویند **چون** زن را کیر سخت به که ده من گوشت **چنانکه** سعدی فرماید **س**
زور باید نه ز که بانور **که** گدیزی سخت به که ده من گوشت **س** ای بانور اگر سخت

از دهن گوشت بهتر است **سیوم کاف سبانه** و این را کاف تفسیر نمند و آن را بی تبس و تفسیر موصوف
و غیر آن واقع شود **چون** علامت منشد و دست پیداست و پنجم گشت **چنانکه** واقع بشود و فراید
ه دل که یک عمر خون جگرش دردم عاقبت برسم اور و بایست و کاف صدم
چهارم کاف شبه و آن مفید می باشد **چون** از یک شهر و دم که در آن بسیار اند **چنانکه**
فیضی اگر آبادی نماید **ه** دلم از وعده و شش گنج شود و دیگر و دیگر که می گوید و لی گفته
خود و دیگر و **ه** ظاهر است که حبش شود و شش از وعده و شش و دیگر و شش و دیگر و شش و دیگر
پنجم کاف محتاج و آن افاده می نماید که **چون** حصه بودم که باران آمد **چنانکه** غنی تر ای
گوید **ه** بر سوره جانی که به تئیر آید که مرغ کاس که بابل و پاره ای اگر مرغ کاس
یکایک ناکهان بابل و پاره **سیوم کاف دعا** و آن قبل حمد و دعا واقع شود و دعا اعم از است
چنانکه سعدی نماید **ه** تو هم پس بانی بقا و داد **ه** که حفظ حد پس بان تو باد ای عالم
که حفظ خدا نماند تو باد **سیوم کاف اضربه** و این کاف قی هم خوانند و آن افاده لفظیکه
مگر نیست اقم به صورت مصدرون جمله اول بنون لغی ضرورت **چنانکه** سعدی نماید **ه**
نه از لات و غراب و در که **ه** که تور و خیل نسوخ کرد ای بکه تور و خیل نسوخ کرد **ه**

ای که ناز و نه کار نام

کاف تعمیمه و آن فاده معنی هر که نماید **خاکه** سعدی فرماید **ه** بر در دل ز غم بار مان
که ناز و نه کار نام **کاف عطف** و آن اکثر به بر مصرعه و سر جمله در آید و مفید معنی او
عطف شود **خاکه** سعدی فرماید **ه** ای لب است تیر و که نماید که خولک جان بمرل
ای لب است تیر و عاخر نماید و خولک جان بمرل بر مصرعه نامی معطوف بر مصرعه اولی
دویم کاف تشبیه و آن فاده حرف تشبیه نماید **خاکه** زلالی خا ساری فرماید **ه**
سبک نیست در بزم کن **ه** اگر گوهران باشد که گاه است **ه** ای مثل گاه است
یا **دویم کاف تاکید** و آن معنی زینهار و هر که نماید و ناچار است که بعد از فعلی که
خاکه درین شعر را صاحب فرماید **ه** گر همه خانه کعبه است که تعمیر کن **ه** تا توان کرد
دل ویرانه **ه** ای هر که را تعمیر کن **دوازدهم کاف صفت** و آن اکثر بعد مای صفتی است
موصول واقع شود **خاکه** سعدی فرماید **ه** دلی که جوهری ربو و دیما کرد **ه** کی التفات کند
بر تبان نهجی **ه** ای دل که جوهری او را ربو و دیما کرد **دسیزدهم کاف شرطیه**
و آن فاده معنی اگر نماید و گاهی هر که **خاکه** سعدی فرماید **ه** و کس که بانش جان
و بهوش **ه** حکایت نمایند و بهما خوش **ه** یعنی اگر دوس می القلب باشد حکایت کنند

در چایکده که بهای شان هموش باشد **چهارم کاف مقبذ** و آن معنی و بیکه و هوکا و اید چاک
 سعدی فرماید **دوستان را کجای محروم** گوید با دشمنان نظرداری ای فیکه تو
 بردشمنان نظرداری و **دستار محروم کنی** یا **پایز دهم کاف** است **کاف** و آن معنی
 لیکن شود **چهارم** ملا اهل شیرازی فرماید **کشت** ایام عبدی بخین مابدا و عی و شتر
 که نامد از کس آوازی مبارک بای مار ای لیکن اگر آوازی برای مبارکباد من نماید **چهارم**
کاف را ید چاک که مولوی معنوی فرماید **چون که حبیب ذوق لبها طعم** **شبهه**
 کی داند ز نوم اما در تاجین استعمال این کاف کرده است **و ارشان اوست** که بلاغم
 بدل شود **چون** ناوک و تاول تبا ی قومانی یعنی کا و و فرجوان **چون لب و لبم و زبان**
کاف **فایده** باید دانست که این حرف بجا یک حکم کاف تازی دارد **و ارشان اوست**
 که بعضی معجمه بدل شود **چون** تکام و لغام مخفی نماید که مردم فارس بعضی کلمات را بکاف
 خوانند و اهل ماد و نهر بکاف تازی **چون** گشاد و گشاد **چون لب و لبم و زبان**
اوست که برای مهمم بدل شود **چون** الوند و الوند و زید بفتح که نام کوهی مشهور است
 عدوئی باشد **چون لب و لبم و زبان** **چون** باید دانست که چون ضمیر واحد تکلم مفصل

اینجوف قبل نون ساکن مفتوح آید چون **چون** من **چنانکه** شاعری گوید **ه** من میروم برق
 زمان غلام **ه** ای مکتوب و در شود بدار سر **ه** و هرگاه ضمیر جمع شکم مفصل مقصود
 میم مفتوح قبل الف ساکن آید چون **چون** ما **چنانکه** اسنادی گوید **ه** بقتل آن کشتن و یار **ه**
 که بستیم باند **ه** شهریار **ه** و عجوب نیز آمده که من بجای ما و بجای من و کل اساتید
 استعمال باید و میم کو را بای معروضات حال و می است **چون** می و انجوف برهیم
اولیم نفی و آن ماقبل ضمه های مفتوح آید چون **چون** مرد و مرغان **چنانکه** کشتن و یار
ه مردم زاری نغمه کس کو آید کار فرمودن نساید مردم تبار **ه** و **ه** مردم
ضمیر شکم و آن برای واحد مکمل فعل و آخر ضمه های منفاع حال و آخر علامت تعالی **ه**
 خواهد است ساکن قبل مفتوح آید چون **چون** گفتیم و گویم و سکونم و خواهم گفت و برای جمع مکمل فعل
 سکون می مجهول و قص خود و آخر حال ضمه های آید چون **چون** گفتیم و گویم و سکونم و خواهم گفت
سکونیم می مثبت و آن بعد اسم آید و افاد معنی تمامید و اثبات اسم قبل خود و کلمه **ه**
 خواهد است **چون** یا مردم **چنانکه** ظهوری بر سر می نماید **ه** مستم از باد سپاه نبور **ه**
 ساقی مارفت خانه نبور **ه** ای **ه** مستم و را **ه** اسمیکه های محضی باب مفید معنی بود

بجای حال ساکن

چون دیوانه ام ای دیوانه استم **چهارم** معنی خود **چنانکه** ظهوری کسری نماید **۹**
 نتوان بره سعی پای و گران رفت و نبال خود داد اصدام را بر سر راه ای بر خود را
پنجم معنی تعداد و آن بعد دو را بدین معنی مرتبه تعداد و نبال این معنی منضم است
چنانکه لطیفی نماید **۱۰** و هم چارچهرت که لی پنجم اند **چنانکه** نبوا و گوی گوشت پنجم اند لیکن
 در لفظ دیگر هم که قبل از مفتوح آید **چنانکه** اخیر سر و نماید **۱۱** پس عمر که ما ندیم و عمری
 گرفتار یکا و عمری دویم شد و مفتوح بودن قبل هم لفظ دویم را نیز و بدست که در
 قافیه این غزل بر لفظ دوم و هم است و گاهی این معنی مخدوف هم شود **چنانکه** الوطال کلیم و حرف
 قبله مرا حضرت علی بن موسی رضا علیه السلام فرماید **۱۲** ایوان نتوان گفت که ما سبب این کند
 خورشید چهار جرح چهار است **ششم** معنی و آن معنی حرفی است و **چون** بنیادی است
پنجم معنی است که بعضی میگویند **چون** بیگم و خاتم و **چنانکه** است که بنون هم بدل
چون نام و نام که تباری مطمح خوانند **چنانکه** شراب فضا است و یکا بعد چهل باشد **چنانکه** است
و بیان نون مخفی نماید که این حرف یکا یکا باشد و معنی و لغت و است و نام هم که
 قایم نیست است هم بر نگاشته اند مخفف اکنون نیز میتوان دانست و چون این حرف در اول

مفتوح واقع شود اما در معنی لغی نماید و چون فصل الفاء واقع شود مایه مخفی ساکن برای
 لفظ و احوال زیاده نماید **چون** نه زید را زدم و چون فصل الفاء تحریک مایه مخفی لفظ
 که برای تمام لفظ آمده بود محذوف شود **چون** عمر با خالد صلح کنند و این الفاظ معانی نیست
اول نون لغی و آن سیر برد و قسم است **یکی** متصل الفعی ای مربوط فعل باشد **چنانکه**
 استاد ی گوید **ه** خواهد رفت هر که حیرت آن دل ریشم که حال بودم آن وفا
 مکذبت آن ریشم **دگر** مفصل الفعی ای مربوط فعل باشد **چنانکه** ولی دشت با صلی گوید
ه نه غیر از مهربانی گفت شرح حال من با او **ه** ز دورم دید و پید کرد و قهر سخن
 لفظ نه ربط بلفظ گفت و ادای قیاس از مهربانی شرح حال من با تو گفت **دویم نون**
 و آن قبل صیغه مرعایب و در صورت از دیاد مایه تاکید بر امر واحد هم واضح **چنانکه**
 هزین لا محالی نماید **ه** قال انکشت چرا و دهن مار کن **ه** در حلقه آن اهل کلبا
سیوم نون عطفه **چنانکه** استاد ی فرماید **ه** نه شکوفه نه برگی نه دخت سایه دارم
 همه چیزم که در تنان بچه کار گشت مار **ه** ای شکوفه ام نه برک ام نه دخت سایه دارم
چهارم نون استغناء **ازاری** و مقصود از آن اقرار و اثبات فعلی و امری باشد **چنانکه**

۲۰

عددش باشد و باعتبار تلفظ و عدم تلفظ **دو قسم یکی** و او معروان و او بیست
 که ضمیه قبل آن حاصل باشد و سیر خوانده شود **چون** مو و رو و سود و زود و نهان
و دیگر و او مجهول و آن کن و او معر و دست **چون** گو و خود و رو و فروخت و گوان و بیار
 معنی انحراف را سیزده قسم است **اول** و او عطف که آید جزای اجزای متعدد و هر خواهد آمد
 خواه فعل و حکمی جمع نماید میان دو کلمات یا متعدد و آید **چون** زید و عمر آمد و حال و کبر
 و سبزه رسیدند **چنانکه** خبر فرماید **هـ** بیک آمدن بودی دل دین جان سرود
 نگار ز تطف و دست یار خوبی آمد ای دل دین و جان سرود و **ویم** و او ابتدا **چنانکه**
 انوری گوید **هـ** و علیک السلام فخر دین افتخار زمان و فخر زین **هـ** مگر در متاع
 این وضع متروک است **سیوم** و او **اعترافیه** **چنانکه** خواهد مسلمان ساجدی فرماید **هـ**
 بجا من در شاه است و لله الحمد که مرخصت یابن بجا و ما و او **و چهارم** و او **عزت** و آن
 بجای کافلت واقع شود **چنانکه** حکیم انوری فرماید **هـ** دست او را بر چون کوی
 و انجا صفت طبع او را کان جزا خوانی و انجا حساس **هـ** ای که انجا صایقه و اعتبار
 این وضع هم مستعملین بود **و پنجم** و او **ترویه** و آن فاد و معنی بگردید **چنانکه** سعدی فرماید

برفتد و هر کس در آنچه گشت نماید بجز نامش بگوششت **اینچشم نیک** یا نیست نماید
ششم و او معاوضه و آن معنی معنی عوض و بدل شود **چنانکه** ملاعر فی سیرانی فرماید
 ز شوق کو تو با دگر کلم ز عمر چه بود و هر حال گرامی و بگفتم فغان ای عیوض بگفتم رفار
 و بعضی این را و را معنی برابر و بعضی معنی قرابان و فدائوسته اند **هفتم و او حاله** و آن معنی در
 می آید **چنانکه** اهل سیرانی فرماید **مردم** و پرزندگانم رحم می آید که تو جوان
 بیداد داری که با ما کرده ای مردم و حالیکه بر ندگانم رحم می آید **هشتم و او شققت**
 و در آن ملاحظه معنی شققت و ترجمه شود **چنانکه** استاد می گوید **با ناظر می بیند**
 چشم خوش تو که ازین بادیه و این وضع هم مستعمل تقدیر است **نهم و او نسبت** و آن را
 معنی نسبت کند **چون** مذ و ای منسوب بخند **دهم و او تخصیص** و آن را از همه هم کو **چنانکه**
 استادی گوید **تو کلک است باغ از رانی** من و سیر بر نه پاهای ای من **یستم و او لازم**
 و مخصوص است سیر بر نه پاهای **یازدهم و او استبعاد** و آن میان تبعید و مجامعت
چنانکه سعدی فرماید **مزدون** گریبان زلفش که بین سگ و مسجد عای قل از
 عقل و دین ای سگ از مسجد تبعیت و علاقه دارد و **دوازدهم و او ایضا** **چنانکه**

وغيره

عکس اول است و این با حرات جمع از آخر الفاظ سابقه کرد و **چنانکه** سالک نیروی گوید **ه**
 گزینا پذیرد و ده کام از لسان پرورت **ه** مای بریان برقص آید بروی تابها که در اصل تابه
 باشد و وقت الحاق مای مصدری خواه الف و نون جمع مکاف مای بدل شود **چون**
 زندگی و بندگان که در اصل زنده و بنده باشد و در حالت الحاق مای نسبت به او بدست
چون گنجی و پنبالوی که در اصل گنج و پنباله باشد و گاهی حکیم مای هم بدل شود **چون**
 سلمان سادجی که در اصل ساده باشد و گاهی مار اخف نمایند **چون** بخاله و بخالی
 و در بعضی کلمات مستلزم نمایند **چون** سادات پاریه و در وقت وحدت و تکیه و خطاب شبیه
 بدل شود مگر مادر رسم الخط بنویسد بلکه بجای یا نموده می کارند و در هنگام گفت و گو
 حال دارد و ای بجای است نموده بالای می کارند **چون** دیوانه و پروانه و دیده و چهره
 و سرکه و دانه حال و خانه برمال و گاهی در صورت مصانیا و در دهن نموده بالای مای
 نیز جایز داشته اند **چنانکه** سعدی شیرازی فرماید **ه** زبالو طلب کرد و ساطور **ه**
 که ویران کند خانه رنور **ه** پس انجوف بمطامعنی بر نفع است **اول مای حالبه** و آن آخر
 صیغهای مای مطلق آید و دلالت بر نسبت عال میفول نماید **چون** زید تبع کشیده آمد **چنانکه**

لَا جَاحِي فَرَايِدَ **۹** خجسته بر سر قلم شافتی خود که میبوم را اضطراب است
ای و حالیکه تقبل بر شافتی است لایق بود که خجسته بدست **دوم**
۱۰ ای معنی چون نوشته نوشته که معنی نوشته و دستاورد شده باشد چنانکه
مزاییدل فراید **۱۱** زبیل و کل این باج هر ع و بند بر یکد زنگ بریده شد
ای بر یکد **۱۲** و زنگ بریده نماید مار زبیل و کل خبر دهند **سوم** ای عطف و آن
آفاده معنی عطف کند **چون** زید طعام خجسته خور و ای طعام تحت و خور و **چهارم** ای نسبت
و آن آفاده معنی نسبت کند **چون** زمانه و سکند نامه ای منسوب بر زمان و سکند
پنجم ای شخص و آن آفاده معنی مدت نماید **چون** یکساله و یکماه چنانکه استای گوید
که میر نو و سبانه میر و عجب نیست این نام نیست که گویند جوانمرد **ششم** ای تشبیه
و آن معنی تشبیه شود **چون** دندان و دست و گوشه ای مثل دندان و گوش
هفتم ای قوت و آن آفاده معنی قوت نماید **چون** نبرده و نبرده **چنانکه** لطیفی گوید
۱۳ چنین خبر و آن نبرده سواره نهانی میگرد و جنگ شکار ای لایق نرادر
لایق نبرد و جنگ **ششم** ای معنی حبس **چون** و دودله ایضا و دودل **نهم** ای جملگی

و آن تفسیر جزو کلمات باشد نذراید چون سایه و دایه **دانشان و ست** که بایف
 هم بدل شود چون **بیکامه** **الکامه** **چشم** **بشیر** **و بیان** **لام** **الف** باید دانست که خط آن
 بسکال لا باشد و انحراف در اصل حرفی است مرکب و کلمه یافیه و حرف واحد مانند حرفی که
 در عربی موضع برای بی فعلی است **چون** لا یضرب بمعنی نمیرند و نخواهند زد **چشم و چشم**
در بیان هزده این حرف لغت و حاصل که بخاطر یک گوشه و در تحریر یک نام حرف متصل قوام
 نمی شود مگر تفصل و علی حد می آید چه صورت قحی آن نیست ترکیب اتصال که نام حرف
 و در آخر الفا فلکه می باشد چون آنرا امضا با موصوف سازند نظر ماکله اظهار نامی
 نمی گویند و هزده را کمترین خوانند **چون** تکلمه لعل و کریه **چاک** استای گوید **ترا** که
 تکلمه لعل است و در باب حریر شده است قطره خون نیست گریبان گیر **و آخر** **سج** **کو**
 می آید **اول هزده و صد چون** دیوانه و فرانه **چاک** سعدی فرماید **شندم** که **و**
 که را **و ده** نظر داشت بآبادش را **و ده** ای یک بادشاه زاده **و ده** **هم هزده** **مخبر**
 و آن فاده معنی نو نماید **چاک** اسری است را **دی** گوید **و** ای که نصیحت مرا کشود
 معلوم بود که تو عاشق بوده **سیوم هزده اثبات** و آن برای اثباتی آید و معنی بی **نما**

هزده را بالایی می خوانند

چون فرزانه و دیوانه **چاک** شمشادین فقیر گوید **ه** بنده یا حدای یحیی

مانده ام محو و حقیقت کاره ای بنده هستی **چهارم** **همزه** موصوله و وصفی بر تعریف

موصول بودن **همزه** افاده معنی آن نماید و گاهی نوعی ملاحظه معنی تعمیم ای لفظ برعم

در آن می شود و بعد این **همزه** موصوله و وصفی کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

ه شو محشر شد و آنسوی جهان گشت بنده **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

ای نامه را یا بر نامه را **نهم** **همزه** نسبت **چون** **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

که رنگ کلایی را گویند **چاک** **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

نان اهل کرم **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

و کجا بکج عدده باشد **اول** **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

با شیاع خوانده شود **چون** **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

یا بر نه قسمی آید **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

الف باشد **چون** **همزه** کاف بیان التبیان **چاک** **همزه** کاف

و عسی و عیوی و مرصی و مرصوی و گاهی الف بجا ماند و واو زیاده نماید **چون**

در آن فاعل است

بیضا و بیهی و می و سما و سماوی و در آخر لفظیکه مایه محقق باشد وقت الحاق مایه نسبت کلمه بایم
 بدل نمایند **مانند** سلمان ساوجی که در اصل ساده باشد و کلمه یار بود بدل سازند **چون**
 گنج و گنجوی و پنهان و پنهانوی و کلمه یار نسبت را بفرموده بدل سازند **چون** سر و سره
 و در آخر لفظیکه مایه بود وقت پیوستن مایه نسبت یار بود بدل نمایند **چون** غری و غریبی
 و کلمه یار حذف نمایند **چون** بنگاله و بنگالی و کلمه یار در سالف و لون را بقبل مایه نسبت
چون جسمانی و ظلمانی و کلمه یار نسبت بجای مایه محقق می آید **چنانکه** سوکت بجای فرماید
 نسبت و عریان ما و جانان اتحاد **چون** ببلبل مایه لفظی حوب کل کهواره بود مایه ای اتحاد
 امروزه **دویم مایه یکنامی** و آن در آخر صیغه واحد ماضی مضارع و مستقبل حال و امر و
چون گفتی و آری و خواهی رفت و بخواهی **چنانکه** حافظ شیرازی فرماید **عزلی**
 و سفتی بیا و خوش بخوا طوطی که بر کلک لوف اند فلک عقد شیراز **سی و سوم مایه ثبات**
 و آن بعد اسم آید و معنی هستی پیدا نماید **چنانکه** ولی و شست میاضی گوید **چهارم مایه تشابه**
 تا کجای را تشابه می آید بکجاستی و تا کجاستی **پنجم مایه تکلیف** و آن در آخر اسم آید و معنی
 من پیدا نماید **چون** خداوندی و حق خداوند من و تو من **چنانکه** استاد می گوید

نقطه

نوید کورسی افتاب صغیر و راسه نو قبله گاهی خواند ان محراب ابرو و پنجم می نذر
 وان بعد لفظ واقع شود و افاده حرف نداشت **چنانکه** ناظم هر وی گوید **س** ای چوین هم
 سینه بستاند لم طوطی کن اینه بنام یعنی ای است **ششم می** فاعلی وان در اخر اسما در آید
 و افاده معنی فاعل ای لفظ کنده نماید **چون** در زنی و جحتی و خونی **چنانکه** استملی گوید
 ابروی بر چین نشان مردم آری بود **چون** کمان کوتاه باشد تیرا و کاری
هفتم می مفعول و آن مفید معنی مفعول گردد **چون** بنده معنی قید کرده شد قیدی
 بمعنی قهر کرده شده **چنانکه** سعدی فرماید **س** کسی بند یار بود و سگیر که خود بود
 به بندی اسیر **ششم می** فاعلی و آن بعد ضمه صادر آید و معنی بافت کرد و **چنانکه**
 قیدی فرماید **س** شمع گرا تو کند دعوی نازک بدنی **ک** کستی سوختی باشد و گردن بدنی
 ای لاتی کستن و سوختن و گردن زدن **هم می** حال موصد و آن در اخر اسما فاعلی
 حال موصد کند **چون** تاریکی و تاریکی و فراخی **چنانکه** انوری گوید **س** که خدای
 القدر ز نه بیزارم که کاکلی پدرم نیر که خدای **دویم می** مجهول و آن یای است
 ساکن بود و کسر قبل آن به شیاع ملغوظ بشود **چون** سیر و دیر و آن یای بار و

اولی ای **عظیم چون** زید فانی است ای حال بزرگ **چنانکه** استای گوید **سه مرتبه**
 نشسته بر سر راه **نوعت** سکن نه و فلک گاه **دویم** ای **حقیر چون** فلان غلامی است
 ای **علام حقیر چنانکه** مرزا قبل گوید **سه** چیدار صد بکداری جان من و صفیل **سه** کاوی
 گبری و رندی باده خواری **پس نیست** **سیوم** ای **استعجاب** و در آن لاطعه غنی
 شکوفه **سود چنانکه** نظامی فرماید **سه** سبلی بر اوج عربافیه **ادیم** من **نک** نافه
چهارم ای **نیکر** و آل افاده معنی **نیکر** و **چنانکه** بلاهای فرماید **سه** عابدی در لونه
 بدقیقم **در بن** غاری جوامع **الرقیم** ای کدام **عابد پنجم** ای **و** و آل افاده معنی
 یکد **چنانکه** نوالدین ظهوری فرماید **سه** هندو هر طرفی ز نارس **گزن**
 بر توی کرد و شکارش **ای** یکدام **ششم** ای **وصفی موصول** و آن معنی آن بد نماید
 و هم ضرورت که بعد این یا کافی غیر نیز جمیع واقع شود **چنانکه** ناظم روی گوید **سه** حوله
 فتنه لغزان **نگاش** **بنیابی** من من که گزفتم سر **ایش** **ای** **اشوخ** و **الفا** **افو** **ای**
 صورت این یا بهمه بدل شود **چنانکه** ز **لالو** **ساری** فرماید **سه** می **کروی** **خردلی** **کر**
 غم **کج** **ع** **شادی** **مرگ** **گردد** **ای** **آن** **می** **نقتم** **ای** **استمر** و آن مفید لفظی که

علاست ضیعه استمر است باشد **خباکه** شیخ علی خزن فرماید **۹** چون خود را که عشو گری
از دل زارم خبری داشته **۱۰** ای خبر میداشت و گاهی بای استمرا را فاد معنی فریم بنماید
خباکه سعدی فرماید **۱۱** سمیست که مالکان تحریر آرا دکنند بنده پیر ای رسم
قدیم است و گاهی این معنی نمی دارد ضیعه ناضی واحد غایب در آید **خباکه** استاهی گوید **۱۲**
ای کاش کوش غنیم احوال شدی جویم **۱۳** آه چه گفتی از تو مگر رسید می **۱۴** و گاهی
خوف این یا نیر دیده شد **خباکه** شفیع اثر فرماید **۱۵** صبح پیری شد سفید و غصه کلم
کاش بیداری نصیب بقدر خواب بود **۱۶** ای بقدر خواب بودی **۱۷** **شبی** می تهول **۱۸**
و آن برای آن باشد که گویا آن امر معلوم مخاطب انداخته است **خباکه** سعدی فرماید
۱۹ ز کوش نبه برون آرد و خلق بد **۲۰** و اگر تومی ندی داد و اور و زنی است
ای رویت که در آن روز جدای داد اگر مظلومی خواهد رسید **۲۱** **نوع** **خباکه** استاهی
۲۲ و مفر آنجا که صنع از دست **۲۳** هر گاه به کاری رخت **۲۴** مقصود مثل مای کار
یعنی هر یک را برای نوع کار آورده اند و اگر با فغان را برین اعراض باشد در موهبت عظمی
ملاحظه کنند که محقق روز کار خان آرزو بر نگاشته **۲۵** **و هم بانی** **۲۶** و آن در آخر صا

عربی لاحق شود بی فایده یعنی چون انظار و لغت فانی و خلاصی **چنانکه** استهانی گوید
 نیست بی گسلی مکن خلاصی محبط تا بسط از دود صد کرداب میاید گشت
 ای خلاصی مکن نیست و گاهی در غیر مصداق هم زاید دیده شد **چنانکه** لطیفی گنجوی گوید
 بسی ارمغانی تبارج رنگ بهر سو و ستادی وزن سنگ ای ارمغان **یاد هم**
و مانده آن در آوازه طلیح آفران الفایده فقط برای طشت وزن اشعار واقع شود **چنانکه**
 سعدی شیرازی فرماید **خدا** ایرست مسلم بزرگی و الفایده که جرم بنید و آن فرار
 سید و ای خدا و رحمی بر آنست که الحاق این یاد و غیر الفاظ کاسی صحیح بود
 غلط است رقم را در شعر و در عبد الرزاق و لفظ عربی هم بنظر افتاده **چنانکه** استهانی گوید
بش رخ تو بر کل لاف زنده زمازی رنگ عیاده ای خاچره عیای را
 ای بخیار میاید و نیست که یای نسبت و غیره و حالت افت اکثر تحفیف مکر شود **چنانکه**
 کلیم مدنی فرماید **نهم** ریست و گردام گرفتاری دل که در و مونی بخیل بسیار دل
 و گاهی به تسنید هم دیده شد **چنانکه** شیخ سعدی فرماید **در** زنی نیست از سر کار کن
 که بکرم خواب در چشم نیست **و از سان** دوست که بلام هم بدل شود **چون** نایب

بمعنی فی میان نمی **حانه** شکر ایزد و هر سیمیه چمن پیری حانه عجز نگار چون من نشویده
نمیشد که بر در کاو دار و کریم نظارت خود میخربودی و شب از فکر زبان فتن
عمر عزیزی خوش تر بودی با تمام پیوست اگر چه کلدسته بندی تالیف من نابلد که چون نجی
دو خوانست که در پیش کنین خیالان معانی رس نک قبولیت برج یابید بلکه حدتیه قبل
که همه در کاغذ طویلا صرف نموده آید مگر بار یکم مصرعه **مصرعه** غرض نیست که یادمانند
جمعیت آن مرصعات که بسا بسیار از ذراع آورده بودند ام این قسم هر زده داری و
حانه فرسائی هادین مختصر نگارفت الهی در چشم معانی پروران و هر سپهره بنوش و ماد
بمجد وآله الامجاد **هـ** این ریاض الحروف که قلمم رنگت ویدیافته بجهان نقش باد
تا آید ایزد از مسموم زبان افغان **نت** خیر نسج بدایع نسجمند **عنه** از دست **کشته**



